צרם אזן בבכור קנסו בנו אחריו משום דאיסורא דאורייתא ואם תמצי לומר מכר עבדו לעובד כוכבים ומת קנסו בנו אחריו משום דכל יומא מפקע ליה ממצות הכא מאי גברא קניס רבנן והא ליתיה או דלמא ממונא קניס רבנן והא איתיה א"ל תניתוה א)שדה [א]שנתקוצה בשביעית תזרע למוצאי שביעי' [ב]נטייבה או נדיירה לא תזרע למוצאי שביעית ואמר ר' יוסי בר חנינא [ג]נקטינן הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ה"נ לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן אמר אביי [ד]נקטינן טימא טהרותיו ומת לא קנסו בנו אחריו מאי טעמא [ה]היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: **מתני'** [ו]אין לוקחין בתים עבדים ובהמה אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל: **גמ'** בעא מיניה רבא מרב נחמן שכר פעולה שאין לו מה יאכל מהו א"ל תנינא או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל לאתויי מאי לאו לאתויי שכר פעולה א"ל לא פרושי קא מפרש איתיביה אביי [ז]אין כותבין שטרי חוב במועד ואם אינו מאמינו (א) או שאין לו מה יאכל ה"ז יכתוב שאין לו מה יאכל לאתויי מאי לאו [ח]לאתויי שכר פעולה שמע מינה מותיב רב ששת [ט]וחכ"א [י]שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים עד חצות החייטין והספרין והכובסין [כ]החייטין שכן [ל]הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד הספרין והכובסין שכן הבאין ממדינת הים והיוצא מבית האסורין מותרין לספר ולכבס בחולו של מועד ואי ס"ד שכר פעולה שאין לו מה יאכל שרי כל מלאכות נמי לישתרו דהא איכא שכר פעולה שאין לו מה יאכל מתקיף לה רב פפא אלא מעתה בנין לישתרי שכן [מ]כותל הגוהה לרה"ר סותר ובונה כדרכו מפני הסכנה מתקיף לה רבינא אלא מעתה לבלר לישתרי שכן כותבין [נ]קידושי נשים גיטין ושוברין אלא אמר רב אשי מועד אארבעה עשר קא רמית מועד משום טירחא הוא ובמקום פסידא שרו רבנן ארבעה עשר משום צורך יום טוב הוא מידי דצורך יו"ט שרו רבנן מידי דלאו צורך יום טוב לא שרו רבנן: **מתני'** [ס]אין מפנין מבית לבית אבל מפנה הוא לחצרו אין מביאין כלים מבית האומן אם חושש להם מפנן לחצר אחרת: **גמ'** והאמרת רישא אין מפנין כלל אמר אביי [ע]סיפא אתאן לבית שבחצר: ואין מביאין כלים מבית האומן: [פ]אמר רב פפא בדיק לן רבא תנן אין מביאין כלים מבית האומן ורמינהו מוליכין ומביאין כלים מבית האומן ואע"פ שאינן לצורך המועד ושנינן ליה [צ]כאן בארבעה עשר כאן בחולו של מועד איבעית אימא הא והא בחולו של מועד כאן במאמינו כאן בשאינו מאמינו

והתניא

צרם אזן בכור. חתך מאזנו מעט כדי שיהא בעל מום ויהא מותר לו ואסור לעשות כן משום מום לא יהיה בו (ויקרא כב) כלומר לא תטיל בו מום ואם הטיל בו מום קנסוהו רבנן דלא יהנה ממנו ואם מת אין בניו נהנין ממנו: **משום דאיסורא דאורייתא הוא.** אבל האי דכוון מלאכתו במועד דלאו איסורא דאורייתא הוא דהא בלא מתכוין מותר לגמרי: **מכר עבדו לעובד כוכבים.** קנסוהו רבנן ויצא לחירות דאי ברח מן העובד כוכבים אין ישראל יכול לכופו לעבודתו ואם מת אין בניו יכולין לכופו: **דכל יומא מפקע ליה ממצות.** דכל זמן שהוא ברשות העובד כוכבים אינו עוסק במצות: **גברא.** דנתכוון לעשות מלאכה קנסו רבנן שלא ליהנות ממנה: **ממונא קנסוה רבנן.** ואפילו בניו אין יכולין ליהנות ממנה: **שנתקווצה.** ניטלו ממנה קוצים שבה: **נטייבה.** נזבלה שהוליך הזבל בעגלות ומשאות: **נדיירה.** על ידי דיר בהמה (ב) לזבלה עבודת קרקע היא (נזדבלה). כל הני מדרבנן נינהו ואעפ"כ קנסו דלא תזרע למוצאי שביעית: **טימא טהרותיו.** של חבירו קנסו דחייב לפרעו: **היזק שאינו ניכר הוא.** דהא בעיניה הוא: **שכר פעולה שאין לו מה יאכל.** שאין לו לפועל מה יאכל: **מהו.** שיתן לו מלאכה ולשוכרו כדי שיהא לו מה לאכול: **לאתויי מאי.** אי למוכר הא תני ליה לצורך (ג) המועד אלא לאתויי שכר פעולה שאין לו מה יאכל דמותר: **פרושי קא מפרש.** לצורך (ד) המועד כילד כגון שאין לו למוכר מה יאכל ולעולם לא תיפשוט מינה לשכר פעולה: **ואם אינו מאמינו.** מלוה ללוה: **שאין לו מה יאכל לאתויי מאי.** אם משום לוה הא קאמר אם אינו מאמינו מותר והכא לא מצי לתרוצי פרושי קא מפרש דהכי מיתרמי מילתא דאם אינו מאמינו שאין לו מה יאכל לאו מילתא היא דהא מותר בלאו הכי: **לאו לאתויי שכר פעולה.** שאין לו לסופר מה יאכל שרי בחולו של מועד: **כל מלאכה נמי תשתרי.** בערב הפסח דהא אישתרי שכר פעולה בחולו של מועד. אלא תיפשוט מיניה דשכר פעולה שאין לו מה יאכל אסור בחולו של מועד: **מתקיף לה רב פפא.** אדרב ששת פריך מדפריך מהאי דתנן שלש אומניות עושין מלאכה בערבי פסחים כו' אלמא סבר כל מלאכה שרשאי אתה לעשות בחולו של מועד עושין אותה בערב הפסח: **א"כ בנין לישתרי.** בערב הפסח דהא כותל הגוהה לרה"ר מותר לבנותו בחולו של מועד: **מתקיף לה רבינא.** סבר נמי כרב פפא: ה"ג **אלא אמר רב אשי: משום צורך י"ט.** שרי כגון הני ג' אומניות ותו לא והוא הדין אם אין לו מה יאכל דאין צורך י"ט גדול מזה: **מתני' אבל מפנה הוא לחצרו.** והא משמע ליה עכשיו שמביא מבית שבחצר אחרת לחצרו: **אם חושש.** שמא יגנבו: **גמ' והא אמרת רישא אין מפנין.** מבית לבית: **סיפא אתאן לבית שבחצר.** והכי קתני מפנה הוא מבית שבחצרו לחצרו: **בדיק לן.** אי ידעינן לתרוצי: **כ"ד.** מוליכין ומביאין כלים: **בחולו של מועד.** אין מביאין: **כאן במאמינו.** לאומן אין מביאין דשלא לצורך הוא: **אין מאמינו.** מביאין:

והתניא

נטייבה או נדיירה. פי' בקונטרס היינו מלאכה שבקרקע מדרבנן אבל נטלו קוצים אין זו עבודת קרקע ובגיטין (ד' מד: ושם) פירש בקונטרס דבקוצה מלאכה דרבנן וצ"ל דאיירי בקוצים תלושים דמחוברים כל דהו הוי דאורייתא דאמרינן בשבת (ד' קג.) התולש עולשין והמזרד זרדין אם ליפות את הקרקע כל שהוא ואע"פ שאין מכוין ליפות דקאמר התם דפטור גבי שבת כגון בארעא דחבריה אבל גבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת: **נטייבה.** פי' בקונטרס זבל בהמות ובפי' ר"ח חורש בה חרישה יתירא ובירושלמי מפרש כן ומ"מ אין נראה שתהא מן התורה וקשה היכי מוכח מיניה בבכורות (ד' לד:) בעיא דצרם אוזן בבכור דהוי דאורייתא ומוכר עבדו נמי בפ' השולח (גיטין מד:) הא גבי עבד דכ"ע (ה) דפקע ממצות חמיר טפי ואומר ר"ת דבשביעית נחמיר כדאמר בקדושין פ"ק (ד' כ.) כמה קשה אבקה של שביעית משום הכי יש לפשוט כל הני א"נ ראוי להחמיר טפי (ו) מבשום מקום משום דהיו מזלזלין בה כדאמר ל)(בסוף) הניזקין (דף נד.) שהיו חשודין על השביעית לכך מייתי שפיר מינה:

אין לוקחין בתים עבדים כו' **אלא** לצורך המועד. פי' הר"ר יוסף הוא הדין בשאר דברים צריך לצורך המועד דהא אסור למכור פירות אלא לצורך המועד אלא רבותא קמ"ל דאפי' הני דהויין בפרהסיא שרי לצורך המועד וצריך עיון אי צריך (ז) הני לינעל כמו בההיא דפירות כסות וכלים (לקמן ע"ב) וההיא דלעיל (דף יב:) מכנים פירות מצריך בגמ' לינעל אע"פ שאינו במשנה:

אין מפנין מבית לבית. בירושלמי מתיר מבית אחר לביתו שערב לאדם לדור בשלו:

בשביל

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"א מהל' שמיטה ויובל הל' יד סמג לאוין רמ:

לה ב ג מיי' שם הל' יג:

לו ד ה מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' א ב ג סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפה סעיף א:

לז ו מיי' פ"ז מהלכות י"ט הלכה כב טוש"ע א"ח סי' תקלט סעיף יג:

לח ז מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סי' תקמה סעיף ו:

לט ח מיי' שם טוש"ע שם סי' תקמב סעיף ג:

מ ט מיי' שם פ"ח הלכה יט טוש"ע שם סי' תקמ סעיף ה:

מא י כ מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סי' תקלה סעיף א:

מב ל מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סי' תקמ סעיף י:

◆

רבינו חננאל

בעי ר' ירמיה, הרי הצורם אוזן בבכור, (י)קנסו בנו אחריו משום דההוא איסורא דאורייתא הוא. וכן המוכר עבדו לגוים, משום דכל יומא מפקע ליה ממצות. מכוין מלאכתו במועד, קנסו בנו אחריו או לא. ופשטנא, א"ר יוסי בר' חנינא נקטינן, הטיבה ומת זורעה בנו אחריו, אלמא לדידיה קנסו, לבריה לא קנסו רבנן. (פיסקא) [מתני'] אין לוקחין בתים ועבדים א)ואבנים, אלא לצורך [המועד] או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל. בעי רבא שכר פעולה מאי, פירוש שאין לו לפועל מה יאכל במועד, כגון הסופר שאין לו אלא שכר שטר המקנה וכן כיוצא בו (המעלים) [הפועלים], מהו שיתירו לו למכור ולקנות כדי שיקחו אלו שכרם. ופשטנא דאפילו לשכר פעולה שרי. ומותיב רב ששת שלש אומניות עושין מלאכתן בערבי פסח עד חצות, החייטין כו'. ואי ס"ד דכל מי שאין לו מה יאכל שרינן לשכר פעולה, כל אומניות לישתרי, דהא מי שאין לו מה יאכל וצריך שכר פעולה שרי. ורב פפא מתקיף הכי, כל בנין לישתרי, דהא כותל הגוחה לרשות הרבים סותרו ובונהו כדרכו מפני הסכנה. ורבינא [מתקיף] כל לבלר לישתרי, דהא כותבין גיטי נשים כו'. ופריק רב אשי ארבעה עשר אדמועד קרמית, מועד משום טירחא ולא טירחא הוא, במקום פסידא שרו רבנן. ארבעה עשר משום יום טוב הוא, מידי דהוי צורך יום טוב שרו ליה רבנן, דלא צורך יום טוב לא שרו רבנן. ירושלמי אמר ר' יוסי בר' אבין קרנא ואגרא קרן. ב) או ידע דמזבן ופחת מן קרנא יזבין, ואי לא לא יזבין. ר' חנניא חברין דרבנן אמר פרקמטיא ניגבת מנכסי יתומים קטנים. הוין בעי למימר בשיש עדים יודעין הא אין עדים יודעין נעשית כפקדון, כך אנו אומרים, פקדון לא ניתנה לגבות מנכסי יתומין קטנים. מה בינה למלוה, מלוה להוצאה ניתנה וזו לא ניתנה להוצאה. אמר ר' אבא בר כמל אילו היה מי שימנה עמי, הייתי מתיר המלאכה, כלום אסרו המלאכה בחולו של מועד, אלא שיהו אוכלין ושותין ויגיעם בתורה, והאידנא אוכלין ושותין ופוחזין. ר' יהושע בן לוי שאל לר' שמעון בן לקיש מהו ליקח בתים מן הגוי בשבת, אמר ליה, תני בשבת מותר, כיצד עושה, מראה לו כיסין של דינרים והגוי חותם ומעלה בערכאין, וכן [מצינו] שנכבשה יריחו בשבת, שנא' כה תעשה ששת ימים, וכתיב וביום השביעי תסובו את העיר שבע פעמים. וכתיב עד רדתה, אפי' בשבת. פיסקא אין מפנין מבית לבית אבל מפנה הוא בבית שבחצירו. ירושלמי אין מפנין לא מדירה נאה לדירה נאה ולא מדירה כעורה ובתוך שלו (יש לו) מדירה נאה של חבירו לדירה כעורה שלו, מפנין, מפני ששמחה היא לו להיות דר בתוך שלו. אין מפנין מת ולא עצמות מקבר לקבר, ממכובד למכובד ולא מבזוי לבזוי, ואין צריך לומר ממכובד לבזוי. ובתוך שלו אפילו ממכובד לבזוי, ערב לאדם בשעה שהוא ניגוח אצל אבותיו. פיסקא אין מביאין כלים מבית האומן, אם חושש להן מפנן לחצר אחרת. ומקשינן, והתנינן מוליכין ומביאין מבית האומן. ופריק', הא בארבעה עשר מתני' דהכא בחולו של מועד.

מסורת הש"ס

א) שביעית פ"ד מ"ב גיטין מד: בכורות לד:, ב) [עי' פרש"י עירובין ה. בד"ה והאמר ר"ן], ג) גיטין מד: בכורות לד:, ד) [גיטין נג. וש"נ], ה) לקמן יח:, ו) פסחים נה. [תוספתא שם פ"ג], ז) [פסחים נה:], ח) [לעיל ח:], ט) [לעיל ז. ע"ש], י) [לקמן יח:], כ) [פסחים נה:], ל) צ"ל בפרק.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם אינו מאמינו או תיבת או מוקף וכ"כ מפרש"י משמע דלא גרס או: (ב) רש"י ד"ה נדיירה ע"י דיר בהמה נזדבלה עבודת קרקע: (ג) ד"ה לאתויי כו' הא תנא ליה לצורך המוכר אלא לאתויי: (ד) ד"ה פרושי קא מפרש לצורך המוכר כילד כגון: (ה) תוספות ד"ה נטייבה פי' כו' גבי עבד דכולי עלמא דמפקע ליה ממצות חמיר טפי: (ו) בא"ד ראוי להחמיר טפי בשביעית מבשום מקום: (ז) ד"ה אין לוקחין כו' וצ"ע אי צריך בהני לינעל כו' וההיא דלעיל גבי מכנים:

◆

מוסף רש"י

צרם אוזן בכור. כך דמבעיא לן בבכורות כהן הצורם אוזן הבכור ועבר משום כל מום לא יהיה בו, דאמרינן התם לא ישחט עולמית, ומבעיא לן צרם ומת מהו שיקנסו בנו אחריו, ואם תימצי לומר בההיא דקנסוהו, הא דהכא לא מיפשט לן מינה דהתם קא עבד אבוה איסורא דאורייתא (גיטין מד.). **ואם תמצי לומר מכר עבדו לעובד כוכבים.** במסכת גיטין דהמוכר עבדו לעכו"ם דקיימא לן קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו, ומיבעיא לן התם אם מת המוכר מהו לקנוס בנו אחריו, אם תימצי לומר ולמיפשט בההיא דקונסין, התם דינא הוא דכל יומא מפקע ליה ממצות (בכורות לד:). **שדה שנתקוצה בשביעית.** שנטל קוציה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה (שם). ניטלו ממנה קוצים והקוצין ליפותה ואין זו עבודת קרקע מן התורה, לא קנסוהו ומודע למוצאי שביעית (גיטין מד:) דליכא למיקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה (בכורות שם). **נטייבה.** נזדבלה ע"י עגלות ומשואות של זבל (שם ובעי"ז גיטין שם). **או נדיירה.** על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכינין אותה חדש או חדשים כדי לזבלה (שם ושם). **לא תזרע למוצאי שביעית.** דקנסינן דעבד עבודה חשובה בשביעית (בכורות שם). **נקטינן.** מסורת מאבותינו, מנהג מרטוטינו (עירובין ה.). **טימא טהרותיו ומת לא קנסו בנו אחריו.** לשלם, ואע"ג שהוא חייב לשלם כדתנן בנזיקין (גיטין נב:) המטמא והמדמע והמנסך שוגג פטור ומזיד חייב (גיטין נג.). **היזק שאינו ניכר.** הטומאה אינה ניכרת בפירות (שם) שהרי טהרותיו מונחות לפניו ואין היזק ניכר בהן (בכורות לה.). **לא שמיה היזק.** למזיקיה אפילו לדידיה מדאורייתא (שם) לחייב נכסיו מן התורה (גיטין שם). **שכן הדיוט תופר כדרכו בחולו של מועד.** הלכך בארבעה עשר דקיל שרי לכולי עלמא (פסחים נה.). **שכן הבאין ממדינת הים וכו'.** וכיון דאשכחן בהן היתר קצת בחולו של מועד הלכך בארבעה עשר דקיל שרי לכולי עלמא (שם). **כותל הגוהה.** שוחה ונוטה (לעיל ו.). **קידושי נשים.** שכתב בשטר הרי את מקודשת לי, דלאשה ניקנית בשטר (לקמן יח:). **לחצר אחרת.** אבל האומן, אבל לא יביאם לביתו שרחוק מבית האומן מפני הטורח (פסחים נה:). **בדיק לן.** מנסה אותנו (שם). **במאמינו.** לאומן שלא יתכרס אין מביאין, ל"א מאמינו שלא יתבע שכרו פעם אחרת והוא צריך לשכרו עכשיו (שם).

א) רבינו היה גורס במשנה ואבנים וכ"ה הגי' במשנה שבירושלמי וכ"ה גי' הרי"ף והרא"ש ז"ל ועי' בירושלמי דמפרש אהא צורך המועד שייך באבנים ע"ש. ב) לפנינו הגי' בירושלמי אין ידע דלא מזבן והוא פחת מן קרנא וכו' וע"ש במפרש.